

KRÖNIKA

Afghanistan samlar sina

TEXT: NANCY HATCH DUPREE

ÖVERSÄTTNING: CHARLOTTE HJUKSTRÖM

Den afghanska nationen står inför en landsomfattande valrörelse för andra gången på mindre än ett år. Presidentvalet i oktober förra året gick förvånansvärt smärtfritt. Rekordmånga registrerade väljare deltog (70 procent eller över 8 miljoner väljare) och 55 procent av dem röstade på president Hamid Karzai i ett startfält på 18 kandidater. Sedan lutade nationen sig tillbaka, med höga förväntningar, och väntade.

När landet den här gången samlar krafterna, för att välja ett parlament och ett antal provinsförsamlingar, är det i en atmosfär av icke infriade förväntningar. Regeringens fortsatta beroende av amerikanska beslut; dess oförmåga, eller ovilja, att ta itu med de rivaliserande makthavare som har inrättat egna små kungariken; otydliga nationella målsättningar; misslyckandet med att utnyttja det starka stödet från omvärlden; de klena tecknen på meningsfullt återuppbyggnadsarbete; den växande korruptionen och de allt vanligare säkerhetsproblemen bidrar till besvikelsen.

Arbetet med att organisera det kommande valet är långt mer komplicerat än det var i oktober. Siffrorna är överväldigande. Logistiken är mördande. Sammanlagt 5 800 kandidater, varav 582 kvinnor, kommer att kämpa om 669 mandat: 249 i wolesi jirga (underhuset) och 420 i provinsernas politiska råd. Mandaten är fördelade i proportion till de befolkningssiffror för provinserna som det statliga statistikkontoret nyligen lagt fram.

En kampanj för att registrera dem som fyllt 18 år eller återinvandrat sedan oktober har resulterat i att 1 690 000 nya väljare (varav 44 procent kvinnor) anmält sig vid de cirka 1 000 registreringskontor som bemannats av mer än 8 000 valfunktionärer. På den planerade valdagen den 18 september kommer cirka 180 000 funktionärer att ta emot de 11 miljoner väljare som väntas komma till de 30 000 vallokalerna, varav många ligger avlägset och svårtillgängligt. Innan dess måste alla dessa män och kvinnor rekryteras och utbildas. Säkerhetsåtgärder måste införas. Kostnaderna för dessa och många andra besvärliga logistiska arrangemang uppskattas till minst 180 miljoner amerikanska dollar och i augusti visade budgeten ett underskott på 31 miljoner dollar.

Fem väldiga flygplan lastade med 40 miljoner färgkodade valsedlar, tryckta i Österrike och USA, landade i slutet av juli. Valsedlarna finns i 69 olika format och visar kandidaternas namn, symbol och fotografi. Varje väljare i de 34 provinserna kommer att få två valsedlar: en blå med kandidaterna till Wolesi jirga och en gul med kandidaterna

till provinsråden. I provinsen Logar strax söder om Kabul ska väljarna exempelvis rösta fram 4 av 61 kandidater till Wolesi jirga, varav en måste vara kvinna och 9 (varav tre kvinnor) av 53 kandidater till provinsråden. Kabulbornas valsedel till Wolesi jirga har 402 namn! Afghanistans nomader kommer att få egna, nationella valsedlar för sina tio (varav tre kvinnor) reserverade mandat i Wolesi jirga.

En del väljare har uttryckt tvivel inför det här systemet. Vallagen är utformad för att garantera rättvisa, fria och självständiga val. De skeptiska anser emellertid att de ofta tvetydiga reglerna framför allt gynnar regeringens kortsiktiga infall. Den oberoende valkommissionen (Jemb), som både ska administrera valet och kontrollera identitetshandlingarna, betraktas som regeringens förlängda arm.

Cynikerna säger att de kommittéer som medborgarna kan använda för att kritisera kandidater innan de förs in på valsedlarna är partiska och oanvändbara. Många misstror kandidaternas motiv och löften. De flesta utgår ifrån att medierna kontrolleras av regeringen.

De allvarligaste anklagelserna riktas mot att så många av kandidaterna är kända för att ha brutit mot de mänskliga rättigheterna. Grundlagen förbjuder den som blivit dömd för brott att ställa upp i politiska val. Men eftersom det inte finns några domstolar som kan avkunna sådana domar, innehåller valsedlarna namn på flera personer mot vilka det finns starka bevis för brott mot de mänskliga rättigheterna. Det är bara 17 kandidater som har strukits från den slutliga listan, och 11 av dem ströks på grund av sina kontakter med illegala väpnade enheter.

Tyvärr ligger det en del sanning i kritiken. Å andra sidan har många missuppfattningar uppstått därför att man har missförstått reglerna eller över huvud taget inte läst dem. För att råda bot på detta har 1 600 folkkupplysare anställt för att lära upp både kandidater och väljare genom offentliga möten och olika massmedier. Detta är bra men långt ifrån tillräckligt.

Budskapen når inte fram. Alltför ofta hör man människor säga, som en förbryllad ung man i Logar:

– Jag vet att det ska hållas val men jag vet inte varför.

Och det är inte bara allmänheten som är konfunderad. Vissa kandidater erkänner öppet att de inte vet vad ett parlament är för något. Det finns också rapporter om att en del kvinnor tror att röstkortet berättigar dem till matrasoner på samma sätt som deras flyktinglegitimationer garanterade dem mat och andra förnödenheter i Pakistans flyktingläger.

Man kan kort sagt inte förvänta sig att allmänheten ska lära sig de invecklade mekanismerna i demokratin och dess procedurer efter en enda snabb beskrivning. Det behövs

krafter på nytt

regelbunden distribution av tidlöst tryckt material under många år framöver.

De flesta personerna på valsedlarna ställer upp som oberoende kandidater. Detta är inte överraskande, eftersom afghanerna inte har någon större vana vid politiska partier och det de har sett har definitivt inte gjort något gott intryck. Under 1960-talet växte det fram informella politiska grupperingar på ett naturligt sätt i takt med att det politiska medvetandet ökade. De blommade ut i politiska partier av sovjetisk modell när vänsterpartiet PDPA, Afghanistans folkdemokratiska parti, hade tagit makten 1978. De artificiella mujahedinpartier som skapades i Pakistan syftade till att uppfylla och utvidga ledarnas personliga ambitioner. De flesta av dessa partier har nu råkat i vanrykte men många av deras medlemmar, både nuvarande och före detta, är fast förankrade i dagens statsapparat. Många av dem ställer upp i valet.

Justitiedepartementet gör det slutgiltiga urvalet och har godkänt 72 partier, som sträcker sig från yttersta vänstern till den extremt konservativa högern. Oppositionens starkaste utmanare är Mohammed Yunus Qanuni, före detta inrikes- och utbildningsminister, som kom tvåa i presidentvalet (med 16 procent av rösterna) efter Karzai och leder Fronten för nationellt samförstånd (Jabha-ye Tafahom-e Melli, JTM). Han är den enda kandidaten som bildat en "lojal oppositionskoalition" bestående av 15 partier. Koalitionen kräver "reella, inte symboliska, reformer", framför allt när det gäller den politiska representationen, och hävdar att parlamentet kommer att bli kaotiskt om sådana reformer inte genomförs.

Än så länge kan man ingenstans hitta välformulerade, nationella partiprogram som skapats utifrån ideologiska krav på nationell enhet inom ett väl fungerande flerpartisystem. Däremot finns det ett stort antal småpartier och individer med långsiktiga politiska plattformar. Tyvärr är det många visionärer som inte kan ge sig in i striden därför att de inte kan konkurrera med det gamla gardet och med dem som gjort sig stora förmögenheter under kriget eller blivit rika på ljusskygga verksamheter såsom smuggling av byggmaterial eller narkotika. Dessa mäktiga och otroligt rika kandidater behåller sitt grepp genom en kombination av rädsla och klientsystem och de sysslar helt ogenerat med att köpa röster. Korruption av alla slag och på alla nivåer syns överallt. Detta snabbt växande hot bidrar starkt till att underminera förtroendet för regeringen.

Valrörelsen inleds den 17 augusti och håller på fram till 15 september. Den lär bli livfull, eftersom både män och kvinnor i Afghanistan är ypperliga talare.

Grundlagen föreskriver ett system där varje väljare rös-

tar på en individ i stället för en partilista. Många bedömare har riktat högljudd kritik mot det systemet med motivering att det kommer att leda till ett ohanterligt parlament fullt av stridande fraktioner. Men det är trots allt det inslag i hela den obegripliga övningen som de flesta afghaner kan förstå.

Över all denna aktivitet svävar dock den allt mer instabila säkerheten, som understryker hur sårbart landet är. Osäkerheten förstärker tvivlen på regeringens förmåga att upprätthålla lag och ordning. Den håller invånarna på helspänn. Attackerna riktas mot valfunktionärer, kända kandidater, regeringsvänliga imamer och stamledare, FN-anställda, FN-kontor och FN-fordon, liksom mot den USA-ledda koalitionen och Natos militära styrkor. Kvinnorna slipper inte undan. Femtio kvinnor har frivilligt dragit sig ur valrörelsen av säkerhetsskäl. De övriga kämpar modigt och beslutamt vidare.

När parlamentsledamöterna väl blivit invalda kommer de att ha en väsentlig makt. De bifaller eller avslår statliga utnämningar; de får fråga ut ministrar och utreda regeringens åtgärder; de får modifiera, stadfästa eller upphäva de lagförslag som regeringen lägger fram, även dem som gäller internationella avtal; de godkänner plan- och budgetförslag för landets återuppbyggnad. Sammansättningen i Wolesi jirga är därför nyckeln till framtiden. Ledamöterna måste inta sina platser i en anda av samarbete i stället för konfrontation om landet ska kunna utvecklas. Det är därför väljarna letar efter nya ansikten.

Förväntningarna må ha sjunkit men förhoppningarna är tydliga, i synnerhet bland de unga och högutbildade. En längtan efter fred, nationell enighet och möjligheter att ta del i beslutsfattandet inspirerar väljarna att rösta. Väljarna är angelägna om att få utnyttja sina rättigheter och lära sig mer om de skyldigheter som de i sin tur måste uppfylla för att det nyplanterade fröet till demokrati ska kunna slå rot. Några kanske engagerar sig av mindre nobla skäl men de flesta betraktar valet som ett viktigt andra steg i riktning mot en sedan länge efterlängtdad fred och stabilitet. ■

Nancy Dupree är författare och har under många års boende först i Kabul och sedan i Peshawar i Pakistan dokumenterat Afghanistans utveckling.

MARIA SÖDERBERG

Nancy Hatch Dupree.